

moti ga toliko, da so ljudje vladani, kot ideja, da bi si vladali sami, namesto da jim vlada objektivni tržni mehanizem:

»Problem, ki ga želimo rešiti, je, kako spontana interakcija številnih ljudi, od katerih vsak poseduje le delčke znanja, pripelje do stanja /.../ ki bi ga lahko namerno ustvaril le nekdo, ki bi posedoval skupno znanje vseh teh posameznikov /.../ Kako lahko kombinacija fragmentov znanja, ki obstajajo v različnih umih, pripelje do rezultatov, ki bi, če bi jih želeli uresničiti namerno, od vodečega uma zahtevali znanje, ki ga ne more posedovati nobena posamezna oseba?« (Hayek, 1948c: 50–54)⁹

Po Hayeku je svoboden človek neveden in preračunljiv potrošniško-podjetniški idiot, ki se ne ukvarja z »velikimi zgodbami«, temveč poseduje le nujno potrebno količino »življenjskega znanja«, ki mu omogoča hitro prilagajanje na hitro spreminjajoče se tržne (izraz življenjsko je v teh primerih le evfemizem za tržno) razmere brez odvečnega spraševanja o pravičnosti in smiselnosti teh razmer. Ko danes poslušamo šolske ministre, kako v nastopnih govorih govorijo o pretiranem teoretiziranju in pomanjkanju resničnega, življenjskega znanja v sodobnih šolah, lahko ugotovimo, da je bil pri napovedih prihodnosti Hayek uspešnejši od Marxa. V novi šoli ni več potrebno vedeti zakaj, temveč le kako. Za vse ostalo je tu trg.

Polanyijevo višje načelo

Michael Polanyi je bil brat (vsaj družboslovcem) bolj znanega Karla Polanyija. Za razliko od brata ni bil naklonjen socializmu in ni imel težav s prostim trgom. Ravno nasprotno – čeprav je bil talentiran naravoslovec in je imel pred seboj bleščečo kariero v kemiji, ga je izkušnja potovanja v Sovjetsko zvezo leta 1935, kjer se je srečal s sovjetskimi znanstveniki in tudi z Buharinom, ki mu je dejal, da v socializmu ne bo več čiste znanosti, tako pretresla, da se je začel ukvarjati z ekonomskimi in epistemološkimi vprašanji, oziroma, kot je danes modno reči, s povezavo znanosti z gospodarstvom. V Manchestru, kamor je leta 1933 pobegnil pred nacizmom, je do leta 1948 predaval kemijo, nato pa se je preusmeril v družboslovna vprašanja, predvsem v vprašanji vloge znanosti v družbi in načina organizacije znanstvene skupnosti (Mirowski, 2004: 75–76).

Njegova biografska pot je podobna tisti Hayeka, Schumpetra, Druckerja, Popperja, Machlupa in drugih srednjeevropskih liberalnih intelektualcev, ki so v tridesetih pred fašizmom pobegnili v anglosaške

9 Odgovor na Hayekovo retorično vprašanje je, čeprav ga Hayek nikjer eksplicitno ne izreče, seveda očiten – tako, da trgu podelimo božjo moč, modrost in vsevednost ter prometjskost revolucionarnih teorij in politik 20. stoletja nadomestimo s sekularno religijo trga (Elliott in Atkinson, 2012).